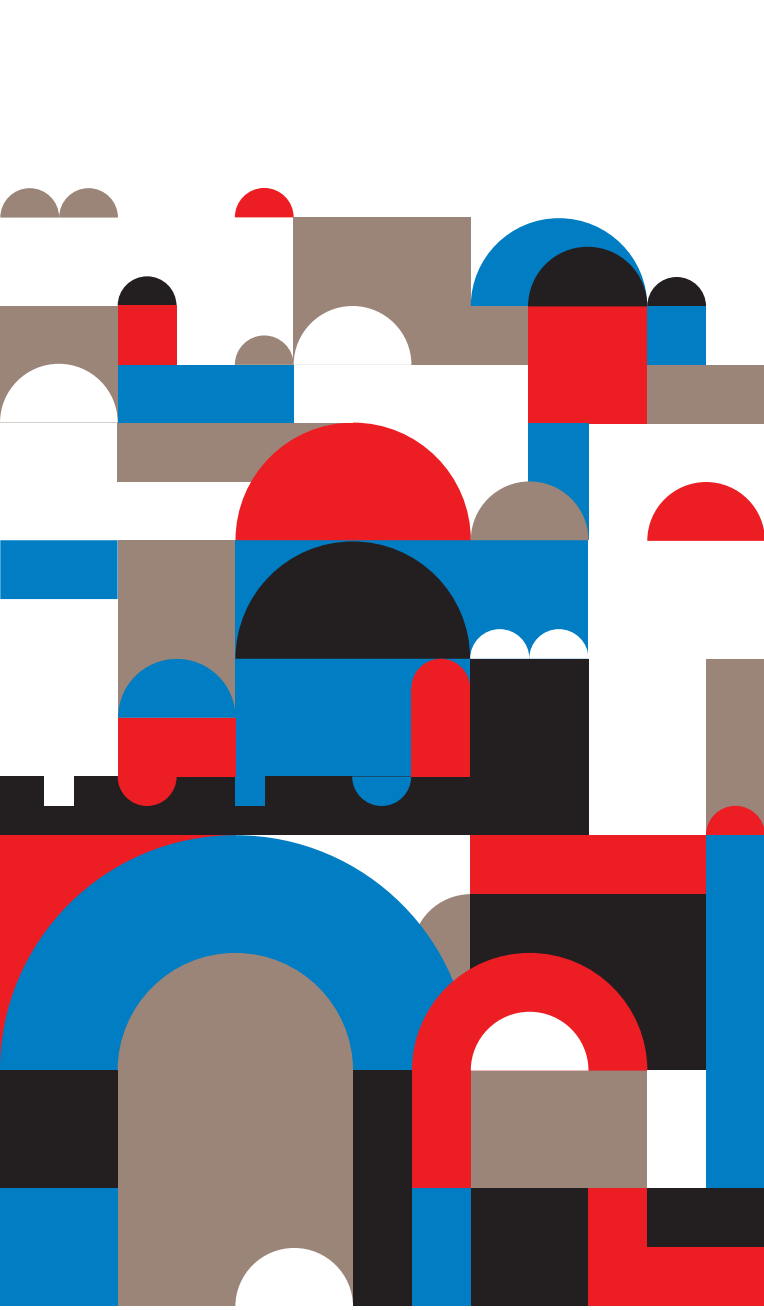

Θεσσαλονίκη Μνημεία UNESCO

Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία

<div><div></div>ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ / ADDRESSES</div>	
<div><div></div>1. Τείχη / Walls</div> <div>Επιτομήριο / Eptapyrgion <p>T +30 2313310400</p> <p>Τρ/Τυ – Κυ/Συ: 8.00 – 15.00</p> <p>Πύργος Αλύσεως (Τριγωνίου) <p>Trigonion Tower <p>T +30 2313310400</p> <p>Δε/Μο: 10.00 – 14.00</p> <p>2. Ροτόντα / Rotunda <p>Πλ. Αγίου Γεωργίου / Ag. Georgiou sq. <p>T +30 2310 204868, 2310 209545</p> <p>Τρ/Τυ – Κυ/Συ: <p>Nov/Nov – Mar/Mar 9.00 – 16.00</p> <p>Apr/Apr – Oct/Oct 8.00 – 20.00</p> <p>Είσοδος / Admission: 1€, 2€</p> <p>3. Όσιος Δαβίδ (Μονή Λατόμου) <p>Church of Hosios David (Latomou Monastery)</p> <p>Οδός Φωτίου / Fotiou str. <p>T +30 2310 220200</p> <p>4. Βασιλική Αγίου Δημητρίου <p>Basilica of Aghios Dimitrios</p> <p>Αγ. Δημητρίου 97 /97 Ag. Dimitriou str. <p>T +30 2310 270009</p> <p>Δε/Μο – Κυ/Συ: 7.00 – 21.00</p> <p>Κρύπτη / Crypt <p>T +30 2310 270591</p> <p>Τρ/Τυ – Πε/Τη: 8.00 – 15.00</p> <p>Πα/Φρ: 8.00 – 13.30 & 19.00 – 22.00 (τελεία Θεία Λειτουργία / Liturgical Service)</p> <p>Σα/Σα – Κυ/Συ: 7.30 – 14.30</p> <p>5. Βασιλική Παναγίας Αχειροποιήτου <p>Basilica of Panagia Acheiropoiitou</p> <p>Αγίας Σοφίας 56 / 56 Ag. Sofias str. <p>T +30 2310 227369</p> <p>6. Ναός Αγίας Σοφίας <p>Church of Aghia Sophia</p> <p>Πλ. Αγίας Σοφίας / Ag. Sofias sq. <p>T +30 2310 270253</p> <p>Δε/Μο – Κυ/Συ: 7.00 – 20.30</p> <p>7. Ναός Παναγίας Χαλκέων <p>Church of Panayia Chalkeon</p> <p>Χαλκέων 2 / 2 Chalkeon str. <p>T +30 2310 272910</p> <p>8. Βυζαντινό λουτρό / Byzantine bath</p> <p>Θεοτοκοπούλου / Theotokopoulou str. <p>T +30 2310 204868, 2310 209545</p> <p>Τρ/Τυ, Τε/Πε, Πα/Φρ: 10.00 – 13.00</p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></div>	
<div><div></div>9. Ναός Αγίου Παντελεήμονα <p>Church of Aghios Panteleimon</p> <p>Εγνατία & Ιερονόμου / Egnatia & Ieronou str. <p>T +302310 204150</p> <p>10. Ναός Αγίων Αποστόλων <p>Church of Aghioi Apostoloi</p> <p>Πλ. Αγ. Αποστόλων / Ag. Apostolon sq <p>T +30 2310 537448</p> <p>11. Ναός Αγίου Νικολάου Ορανού <p>Church of Aghios Nikolaos Orphanos</p> <p>Ηρόδοτου 1 / 1 Irodotou str. <p>T +302310 204868, 2310 209545 (Ροτόντα), 2310209913 (Μονή Βλατάδων)</p> <p>Τρ/Τυ – Κυ/Συ: 8.00 – 15.00</p> <p>12. Ναός Αγίας Αικατερίνης <p>Church of Aghia Ekaterini</p> <p>Ναός & Σαχτιούρη / Ious & Sachtiouri str. <p>T +30 2310 226580</p> <p>13. Ναός Μεταμόρφωσης του Σωτήρος <p>Church of Metamorphosis tou Sotiros</p> <p>Εγνατίας 140 / 140 Egnatias str. <p>T +30 2310 223009</p> <p>14. Μονή Βλατάδων / Vlatadon Monastery</p> <p>Επιτομήριο 64 / 64 Eptapyrgiou str. <p>T +3023102029913</p> <p>15. Ναός Προφήτη Ηλία <p>Church of Prophetis Elias</p> <p>Προφήτη Ηλία 20 / 20 Profiti Elia str. <p>T +30 2310 273790</p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></p></div>	
<div><div></div>Όρες Λειτουργίας / Opening hours</div> <div> <ul style="list-style-type: none">Κατά τις πρωινές και απογευματινές λειτουργίες / During the morning & evening services <p>Μνημεία / Monuments: 5, 7, 10, 12, 13, 14, 15</p> <ul style="list-style-type: none">Μετά από συνεννόηση <p>Request an appointment</p> <p>Μνημεία / Monuments: 3, 9</p> <p>Είσοδος: Ελεύθερη εκτός Μνημείου υ 2</p> <p>Admission: Free except Monument no 2</p> <p>©Municipality of Thessaloniki, 2018</p></div>	
<div><div></div>City of Thessaloniki - Tourism Dept</div> <div>1, Vas. Georgiou A str, 54640 Thessaloniki, Greece <p>T +30 2313 318206</p> <p>tourism@thessaloniki.gr</p></div>	<div><div></div>Κείμενο / Texts</div> <div>Σταυρούλα Τζεβρένη / Stavroula Tzavreni <p>Αρχαιολόγος, Εφορέα Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης / Archaeologist, Ephorate of Antiquities of the City of Thessaloniki</p></div>
<div><div></div>Me την συνεργασία / With the cooperation</div> <div> <p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ <p>Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού</p> <p>HELLENIC REPUBLIC <p>Ministry of Culture and Sports</p> <p>Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων & Πολιτισμικών Κληρονομιάς <p>Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης</p> <p>General Directorate of Antiquities & Cultural Heritage <p>Ephorate of Antiquities, Thessaloniki</p> <p>ΙΣΝ ΣΝΦ <p>ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΡΧΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΡΧΟΣ FOUNDATION</p></p></p></p></p></p></div>	<div><div></div>Λογιστής / Donor</div> <div> <p>ΙΣΝ ΣΝΦ <p>ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΡΧΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΡΧΟΣ FOUNDATION</p></p></div>
<div><div></div>City of Thessaloniki</div> <div>Many stories, one heart</div>	<div><div></div>REECE</div> <div> <p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΛΩΣΕΙΣ</p> <p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΛΩΣΕΙΣ</p></p></p></div>

Θεσσαλονίκη, Μνημεία Unesco, Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία

Thessaloniki, Unesco Monuments, Early Christian and Byzantine Monuments

Η ιστορική φυσιογνωμία της Θεσσαλονίκης, που έχει την αρχή της σε μία αδιάσπαστη συνέχεια από τα ελληνιστικά χρόνια μέχρι σήμερα, είναι ανυπόδεκτη κρύβος με τη βυζαντινή ζωή της. Η περτεϊκασμένη πόλη με τα μνημεία της εύλογα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ανοικτό Βυζαντινό Μουσείο. Στο σύνολό τους τα μνημεία της πόλης, παλαιοχριστιανικά – βυζαντινά, μεταβυζαντινά και οθωμανικά είναι κρυμμένα σε ιστορικά διατηρητά μνημεία. Δεκαπέντε (15) εκ των παλαιοχριστιανικών – βυζαντινών εγγράφηκαν το 1988 στον κατάλογο μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO [Twelfth Session, Brasilia, Brazil, 5 – 9 December 1988 http://whc.unesco.org/en/list/456].

Ισχυρός οχυρωματικός περίβολος, τραπεζοειδής σε κάτοψη, με εναλλασσόμενους τριγωνικούς προβόλους και τετράγανους πύργους αλλά και προτείχιμα περιέρχει την πόλη. Η κατασκευή του, που ενσωμάτωσε λείψανα της προγενέστερης ελληνιστικής και ρωμαϊκής οχύρωσης ανάγεται στα τέλη του 4ου αι., στα χρόνια του αυτοκράτορα Θεοδοσίου. Τη πόλη προστατεύε από τη θάλασσα χαμηλό τείχος, που στη νοτιοδυτική του γωνία εγκλωβίωσε το λιμάνι του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Πάνω στα τείχη και τις σαζόμενες επιγραφές, μάρτυρες των επισκευών και ανακατασκευών των τειχών μέσα στην πορεία των αιώνων που ακολούθησαν, καταγράφεται εύγλυπτα η πολυτάραχη ιστορία της πόλης.

Σε κάθε γειτονιά έμεινε και κάποιο από τα βυζαντινά ή μεταβυζαντινά μνημεία της, στοιχεία αλλοτινων καιρών, όταν η πόλη ήταν συμβασιλεύουσα μιας άλλοτε κραταιάς και άλλοτε φθίνουσας Βυζαντινής αυτοκρατορίας ή αργότερα κέντρο της τουρκοκρατούμενης Βαλκανικής χερσονήσου.

Η βυζαντινή μητρόπολη σώζει ικανό αριθμό ιστάμενων, λατρευτικού χαρακτήρα μνημείων της. Μοναδική εξαίρεση, ως δείγμα κοσμικής αρχιτεκτονικής αποτελεί το μικρό βυζαντινό λουτρό που διατηρείται ασφικτικά μέσα στον πυκνοδομημένο ιστό στις παρυφές της Άνω πόλης. Οι ναοί της πόλης ακολουθούν την ποικιλία των αρχιτεκτονικών τύπων της βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Από τον επικρατέστερο τύπο της βασιλικής των παλαιοχριστιανικών χρόνων, με αντιπροσωπευτικά δείγματα την πεντάκλιτη βασιλική με εγκάρσιο κλίτος του πολίουχου Αγίου Δημητρίου και την τρίκλιτη βασιλική με νάρθηκα και υπέρυθα της Παναγίας Αχειροποιήτου, του Μεγάλου ναού της Θεοτόκου, περνάει στον μεταβιτικό τρουλλάιο της πρώιμης βυζαντινής περιόδου που αντιπροσωπεύει ο ναός της Αγίας Σοφίας. Ακολουθεί ο ραβδίνος ναός της Παναγίας Χαλκένων γνωστός και ως Κόκκιν Εκκλησιά, κτισμένος με την τεχνική της κρυσμμένης πλίνθου στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου της μεσοβυζαντινής εποχής, για να καταλήξει, στους σταυροειδείς εγγεγραμμένους με περίστωο ναούς της υστεροβυζαντινής περιόδου, στον Άγιο Παντελεήμονα, τους Αγίους Αποστόλους, την Αγία Αικατερίνη, τη Μεταμόρφωση του Σωτήρος – καθολικό της Μονής Βλατάδων και τον Προφήτη Ηλία. Πέρα από την ποικιλία των αρχιτεκτονικών τύπων με τις κομψές αναλογίες, τα περίτεχνα κεραμοπλαστικά κομμάτια, τα τυφλά τόξα και αψιδώματα που ποικίλουν τις όψεις τους, στους ναούς αυτούς μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την εξέλιξη, κορύφωση και το τέλος της καλλιτεχνικής παραγωγής της παιολόγιας τέχνης.

Ειδική περίπτωση αποτελούν το περίκεντρο κτίσμα της Ροτόνας και ο μικρός ναός του Οσίου Δαβίδ, μνημεία γνωστά ωστόσο για τα εξαιρετικά τέχνης εντοίκια ψηφιδωτά τους, μοναδικά δείγματα της παλαιοχριστιανικής τέχνης, ο διάφορος ναός των Ταξερκών με υπόγειο κρύπτη, ο μονόχωρος ναός του Αγίου Νικολάου Ορανού με τον αριστουργηματικό τοιχογραφικό το δίσκοσμο, που αποτελεί ένα από τα πληρέστερα διατηρούμενα παλαιολόγια ζωγραφικά σύνολα στη Θεσσαλονίκη.

Στα χρόνια της οθωμανικής κατάκτησης (1430 – 1912) όλοι σχεδόν ο χριστιανικοί ναοί της, ενοριακοί ή καθολικά μοναστήρια, μετατρέπονται σε μουσουλμανικά τεμένε. Νέα τζαμιά κτίζονται στις γειτονίες της πόλης, νέα οικοδομικά συγκροτήματα, ιεροδιδασκαλεία, Μενεζτένια, και λουτρά ανεγείρονται αποτελώντας στο ζήτη του πυρήνες της νέας παραγωγικότας της πόλης, που αποκτά πλέον τον αέρα της ανατολής. Το ήδη σε λειτουργία υδροδοτικό σύστημα με τις υπόγειες και υπέργειες κινότερες ενισχύεται και επεκτείνεται. Κρήνες διακοσμημένες με περίτεχνα γλυπτά κατασκευάζονται στα δαιδαλώδη σοκάκια, στα *Μησάρια* της Άνω πόλης για να εξυπηρετούνται οι περιοικοί και να ξεδιψούν οι περαστικοί. Τα τείχη ενισχύονται είτε με ανακατασκευές είτε με νέες προσθήκες, όπως το φρούριο του Βαρδαρίου. Το φρούριο του Επιταπυρίου ανακατασκευάζεται.

Οι χριστιανοί κάτοικοι της πόλης, που κατά βίση κατοικούν στα πεδινά, χτίζουν της εκκλησίες του στον συνήθη για τα μεταβυζαντινή περίοδο τύπο της τρίκλιτης βασιλικής με χαμηλή θύρη-τσι στήλη και προστώο .

Η Θεσσαλονίκη πλέον και μετά την εγκατάσταση και των Εβραίων προσφύγων της Ισπανίας το 1500 αποκτά έναν χαρακτήρα πολυπολιτισμικό, πολυθρησκευτικό και πολυσυλλεκτικό, τον οποίο και θα διατηρήσει μέχρι και την απελευθέρωσή της, το 1912.

The historical profile of Thessaloniki, which began in the Hellenistic era and has continued un-interrupted to the present day, is mainly linked to its Byzantine life. The walled city and its monuments can reasonably be called an open Byzantine Museum. All city monuments, Byzantine, Post – Byzantine and Ottoman – have been declared as historical landmark monuments. Fifteen (15) of the Early Christian – Byzantine monuments were included in the UNESCO World Heritage List in 1988 [Twelfth Session, Brasilia, Brazil, 5 – 9 December 1988 http://whc.unesco.org/en/list/456].

A strong fortification wall, trapezoid in shape, with alternating triangular redans and square towers, as well as an outwork surrounds the city. Its construction, which incorporated remnants from the previous Hellenistic and Roman fortifications, dates back to the late 4th century, during the era of Emperor Theodosius. The city was protected from the sea by a low wall, which, at its south – western corner, encompassed the port of Constantine the Great. On the walls and the extant inscriptions, which bear witness to the repairs and reconstruction of the walls over the centuries, the tumultuous history of the city is artfully recorded.

Every neighbourhood features one of its Byzantine or Post – Byzantine monuments, remnants of a bygone era, when the city was the *Symmasivevousa* (co – reigning city) of a sometime mighty and sometime declining Byzantine Empire or, later on, the centre of the Ottoman – occupied Balkan peninsula.

The Byzantine metropolis has preserved a large number of its religious monuments. The only exception, that is secular architecture, is the small Byzantine bath that is preserved in the densely populated urban web on the edge of the Ano Poli (Upper City). The churches of the city follow the variety of architectural types of Byzantine architecture. From the dominant type of the Early Christian basilica, a representative example being the Church of Aghios Dimitrios, the patron saint of the city, which is a five – aisled basilica with a transept, and the Church of Acheiropoitis, dedicated to the Virgin Mary, a three – aisled basilica with a narthex and a gallery, we pass to the transitional cruciform domed church of the early Byzantine period, which is represented by the Church of Aghia Sophia. The elegant Church of Panayia Chalkeon, also known as the *Red Church*, comes next, built according to the 'hidden brick' technique and belonging to the cross – in – square type of the Middle – Byzantine era, and we end with the cross – in – square churches with an ambulatory of the Late Byzantine era, i.e. the Church of Aghios Panteleimon, the Church of Aghioi Apostoloi, the Church of Aghia Ekaterini, the Church of Metamorphosis tou Sotiros – catholicon of Vlatadon Monastery and the Church of Profitis Elias. Apart from the variety of architectural types, with elegant proportions, intricate ceramicplastic decoration, blind arcs and arches that vary in design, visitors to these churches can witness the evolution, peak and end of the artistic production of Palaeologan art.

Special cases include the centrally planned building of the Rotunda and the small church of Hosios David, monuments that are renowned for their exceptional wall mosaics, unique examples of Early Christian art, the two – storey Church of Taxiarches with its underground crypt, the single – space church of Aghios Nikolaos Orphanos with its magnificent frescoes, which are of the most complete examples of Palaeologan paintings preserved in Thessaloniki.

Under Ottoman rule (1430 – 1912), almost all Christian churches, whether parish churches or monastery catholicons, were converted into mosques. The city acquired an Oriental character. Mosques were built throughout its neighbourhoods, new building complexes, religious schools, Bezestens (an indoor market) and baths became the centers of the city's new reality. The water supply system already in operation with underground and aboveground cisterns was enhanced and expanded. Fountains decorated with ornate sculptures were constructed along the maze – like streets, the *Bairia* of the Upper City (Ano Poli) to serve the residents and quench the thirst of passers – by. The city walls were strengthened either through reconstruction or through new additions, such as the Vardaris Fort. The Eptapyrgion fortress was reconstructed.

The Christian residents of the city, who primarily lived on the plains, built their churches according to the architectural type that was most frequent in the post – Byzantine era: the three – aisled basilica with a low, saddle roof and a porch.

After the resettlement of Jewish refugees from Spain in 1500, Thessaloniki acquired a multi – cultural, multi – religious and multi – collective character, which it would retain until its liberation in 1912.

per City) extended to the west, approximately opposite Vlatadon Monastery, and reached Trigonion Tower to the east. The erection of towers on the intermediate wall towards the interior of the Acropolis, which originally formed the external facade of the city wall, confirms the subsequent addition of the Acropolis to the initial fortification walls. The extant inscriptions on the rectangular tower known as Laparda Tower, which stands opposite Vlatadon Monastery, concern the extensive interventions on the fortification of the Acropolis in the 12th century.

Following the intermediate wall towards the NE stands the Gate of Anna Palaeologina (1355 – 1356), as noted on the inscription carved into the marble doorframe. This gate led to the area outside the walls.

The intermediate wall ends in the NE at Alysseos Tower or, as it is better known, Trigonion Tower. This is a circular tower constructed in the 15th century, incorporating an older square tower that stood at that location, forming part of the Byzantine fortifications.

Trigonion Tower, along with the Vardaris Fort and the White Tower, were incorporated in the new fortification strengthening the defending system applied by the Ottomans in their effort to adapt to changes in military tactics brought about by the use of gunpowder.

Ανατολικά τείχη – Λευκός πύργος – Προτείχιμα Eastern Walls – White Tower – Outwork

Τα τείχη άλλοτε θεμελιωμένα πάνω στον βραχώδη γήλοφο και άλλοτε πατώντα πάνω στα απομεινάρια της ρωμαϊκής οχύρωσης, καταφέρνουν υψηλά και αγέρωχα μέχρι την οδό Αγίου Δημητρίου και εν συνεχεία πατεινόμενα πλέον, μετά το 1899, προς τη θάλασσα. Δια μέσου της οδού Φιλίκης Εταιρίας, όπου διατηρούνται ορατά τμήματα του προτείχιματος και τριγωνικού προβόλου του κυρίας τείχους, καταλήγουν στο Λευκό Πύργο, που υψώνεται στη συμβολή του θαλάσσιου με το κρησινό τείχος. Ο πύργος στη μορφή που σώζεται σήμερα κτίστηκε στα τέλη του 15ου αι., στο πλαίσιο εκσυγχρονισμού των οχυρώσεων, στη θέση παλαιότερου βυζαντινού πύργου.

Από τις πόλεις του ανατολικού σκέλους του περιβόλου γνωστές είναι οι θέσεις δύο κύριων πυλών, πάνω στους δύο βασικούς οδικούς άξονες της πόλης, της Νέας Χρυσής Πύλης σε αντιστοιχία με τη Λαϊτία και της Κασσανδρεωτικής (ή Πύλη της Καλαμαρίας), σε αντιστοιχία με τη Χρυσή Πύλη.

The walls, at times built on rocky hills and at times on the remains of Roman fortifications, head downwards, proud and stately, to Aghioi Dimitriou Street and from there, almost humble, after 1899, to the sea. Through Filikis Etairias Street, where visible sections of the outwork and triangular redans of the main wall are preserved, they reach the White Tower, which stands at the junction of the sea wall and the land wall. The tower, in its present – day form, was built in the 15th century as a part of the modernisation of fortifications, replacing an older Byzantine tower.

From the gates of the eastern section of the wall, the locations of two main gates are known, situated on the two main road axes of the city: the *New Golden Gate*, corresponding to the *Litea Gate*, and the *Cassandreitiki Gate* (or Kalamaria Gate), corresponding to the *Golden Gate*.

From the gates of the eastern section of the wall, the locations of two main gates are known, situated on the two main road axes of the city: the *New Golden Gate*, corresponding to the *Litea Gate*, and the *Cassandreitiki Gate* (or Kalamaria Gate), corresponding to the *Golden Gate*.

Την βραχώδη γεωμορφολογία του εδφόρου ακολουθούν τα τείχη που ανηφορίζουν προς την Ακρόπολη. Το Βά τμήμα του τείχους αποτελεί προοθήκη στα χρόνια του Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγου, όταν ο ίδιος διέτελλεε δεσποτική της Θεσσαλονίκης, μεταξύ των ετών 1369 – 1373.

The walls heading up towards the Acropolis follow the rocky geomorphology of the terrain. The NW section of the wall was added during the reign of Manuel II Palaeologus, who served as Despot of Thessaloniki from 1369 to 1373.

Α
Τείχη Ακροπόλεως – Πύργος Λαπαρδά – Πύλη Άννας Παλαιολογίνας – Πύργος Τριγωνίου – ή Άλύσεως Acropolis Walls – Laparda Tower – Anna Palaeologina Gate – Trigonion Tower or Alysseos Tower

Το λεγόμενο *δίμεσο* τείχος που διαχωρίζει την περιοχή της Ακρόπολης από την Άνω Πόλη εκτείνεται δυτικά, απέναντι από τη Μονή Βλατάδων περίπου και έφθανε στα ανατολικά μέχρι την Πύργο του Τριγωνίου. Η υποθέταση των πύργων στο *δίμεσο* τείχος προς το εσωτερικό της Ακρόπολης, το οποίο αποτελούσε αρχικά την εξωτερική όψη του τείχους της πόλης, επιβεβαιώνεται με μεταγενέστερη προσθήκη της Ακρόπολης στον αρχικό οχυρωματικό περίβολο. Οι επιγραφές που σώζονται στον ορθογώνιο πύργο, γνωστό ως Πύργο του Λαπαρδά, που στέκει απέναντι από τη Μονή Βλατάδων σχετίζονται με τις εκτεταμένες επεμβάσεις που έγιναν στην οχύρωση της Ακρόπολης τον 12ο αι.

Ακολουθώντας το *δίμεσο* τείχος στην πορεία προς τα ΒΑ ανιέται η Πύλη της Άννας Παλαιολογίνας (1355 – 1356), όπως μαρτυρεί η εγκάρκτα στο μαρμάρινο περιθώριμα επιγραφή. Η πύλη αυτή οδηγούσε στην εκτός των τειχών περιοχή.

Το *δίμεσο* τείχος καταλήγει βορειοανατολικά στον Πύργο της Αλύσεως ή ευρύτερα γνωστό ως Πύργο του Τριγωνίου. Πρόκειται για κυκλικό πύργο που κατασκευάστηκε τον 15ο αι. ενσωμάτωντας τον προγενέστερο τετράγωνο πύργο της βυζαντινής οχύρωσης, που προήρπηξε στη θέση αυτή.

Ο πύργος του Τριγωνίου μαζί με το Φρούριο του Βαρδαρίου και τον Λευκό Πύργο εντάσσονται στο νέο σύστημα ενίσχυσης της οχύρωσης που εφάρμοσαν οι Οθωμανοί στην προσάψιδιά τους να ανταποκριθούν στις αλλαγές της πολεμικής τεχνικής που επέφερε στο ζήτη η χρήση της πυρίδαος.

The so – called intermediate wall (*diameso*) that separated the Acropolis from Ano Poli (the Up-

The Heptapyrgion fort stands at the highest point of the Acropolis, on the NE end of the city walls. It is a complex of various construction phases from the Early Christian – early Byzantine period up to the years of Ottoman rule, with the addition of new buildings and auxiliary areas when it was converted into a prison in the 19th century, and, finally, during the late 1990s, mid interventions and necessary conversion took place so that the building could house the offices of the 9th Ephorate of Byzantine Antiquities.

On the walls of the fort complex, with its numerous ceramicplastic and marble architectural elements from various eras incorporated at various points, numerous phases of construction can be detected, equal and corresponding in number, and the many adventures of the building over time, interwoven with the long and tumultuous history of the city, are depicted.

The original core of the fort consists of ten towers, eight four – sided ones and two triangular ones, along with their intermediate sections, the oldest being the northern section, which was incorporated in the layout of the Early Christian fortification of the Acropolis, with numerous subsequent interventions. During the Middle Byzantine era, the towers on the southern side were added, completing the enclosure of the fort. The marble Ottoman inscription of 1431, built into the wall above the transom of the main entrance, denotes interventions and renovations to towers and sections of the fort during the years after the conquest of the city and its last refuge, the Heptapyrgion.

Written sources on the fort are either silent, as is the case in the early Byzantine era, or sparing and confused, as is the case in the Middle and Late Byzantine eras, where references to the *Koulas* of Thessaloniki are at times related to the Heptapyrgion and at times to the Acropolis. The name Heptapyrgion occurs during the Ottoman era, possibly imitating Yedi Kule (Seven Towers), a 15th century fort in Istanbul with an equal number of towers, indeed.

The monument burdened with its very recent memory of being a prison, which its new use not only failed to eradicate but actually preserved and showcased in the exhibition operating on the ground floor of one of the newer buildings of the complex, is open to the public of the city, while its premises, both open and closed, are made available for cultural events under the auspices of the 9th Ephorate of Byzantine Antiquities.

2
Ροτόντα Rotunda

Κτίστηκε αρχικά στον τύπο του περίκεντρου κτηρίου, στον άξονα της ποικιλής οδού που ανυψώδεε τη θριαμβική αψίδα του Γαλερίου με το ανατολικό συγκρότημα. Για τη χρήση του ερίζων διάφορες απόψεις, όπως ναός του Δία ή του Καβείρων, κτήριο με πιθανόν λατρευτικό και κοσμικό – διοικητικό χαρακτήρα που εξυπηρετούσε τις ανάγκες του ανακτορικού συγκροτήμας ή μνημείο αφιερωμένο στη δόξα του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Το μνημείο, διαμέτρου 24,50μ. καλύπτει θόλος από οπτόπληθους, που φθάνει σε ύψος τα 29,80μ. Στον κυλινδρικό τοίχο, πάχος 6,30μ., εγγράφονται εσωτερικά οκτώ ορθογώνιες κόγχες, από τις οποίες η νότια αποτελούσε την κύρια είσοδο.

Η μετατροπή του κτηρίου σε χριστιανικό ναό, αφιερωμένο πιθανότατα στους Ασωμάτους ή Αραχαγγέλους έγινε στα παλαιοχριστιανικά χρόνια. Τότε προστέθηκε περιμετρική στοά για την επικοινωνία της οποίας με τον αρχικό πυρήνα διανοίχθηκαν στο πάχος της τοικοποιίας οι επτά από τις οκτώ κόγχες, διευρύνθηκε η ανατολική με την προσθήκη ιερού βήματος, διαμορφώθηκε νέα είσοδος με νάρθηκα στη δυτική κόγχη και προστέθηκαν πρόθυλο και δύο παρεκκλήσια στη νότια είσοδο. Το λαμπρότερο όμως κατόλυο από την παλαιοχριστιανική φάση του μνημείου είναι τα εξαιρετικά ποιότητας ψηφιδωτά που καλύπτουν τις καμάρες των κογχών και τα εσωρήκια των παραθύρων, ενώ την αποκορύφωση του λαμπρού διακόσμου αποτελούν τα ψηφιδωτά του θόλου ιεραρχημένα σε τρεις ζώνες. Κατά τους σεισμούς των αρχών του 7ου αι. καταστράφηκε η αψίδα του ιερού, το υπερέκτεμο τμήμα του θόλου και πιθανόν και η στοά. Η αψίδα, μετά την αποκατάστασή της, ενισχύθηκε εξωτερικά με δύο αντηρίδες και διακοσμήθηκε τον 9ο αι. με την τοιχογραφία της Αναλήψεως.

Originally built as a centrally planned building on the axis of the monumental street connecting the triumphal arch of Galerius with the palace complex. There are varying opinions on its use, such as being a temple of Zeus or the Cabelri, a building of a possibly devotional and secular – administrative character that served the needs of the palace complex, or a monument dedicated to the glory of Constantine the Great. The monument, with a diameter of 24.50 m is covered by a bricked dome, reaching a height of 29.80m. The 6.30m – thick cylindrical wall internally inscribes eight rectangular niches, the south niche serving as the main entrance.

The building was converted into a Christian church, possibly dedicated to the Aghioi Asoptomati or the Archangels, during the Early Christian era. A gallery was added along its perimeter and in order to communicate with the original core, seven of the eight niches along the walls were demolished, the eastern niches being expanded with the addition of a sanctuary, a new entrance with a narthex being created at the western niches and a propylon and two chapels being added at the south entrance. However, the most magnificent remains from the Early Christian phase of the monument are its excellent mosaics that decorate the arches of the niches and the intrados of the windows, while the glorious decoration reaches its climax with the mosaics of the dome in three zones. Earthquakes in the early 7th century caused the destruction of the sanctuary's arch, the section above the dome and, possibly, the gallery. After being restored, the arch was externally strengthened with two buttresses and was decorated in the 9th century with a mural of the Ascension.

Οι γραπτές πηγές για το φρούριο είτε αισιούνη, όπως συμβαίνει στην πρώην Βυζαντινή περιοχή είτε είναι φιδαλές και συγκεκριμένες, όπως συμβαίνει στα μεσοβυζαντινά και υστεροβυζαντινά χρόνια, όπου η αναφορά στον *Κουλί* της Θεσσαλονίκης σχετίζεται άλλοτε με το Επιταπύριο και άλλοτε με την Ακρόπολη. Η ονομασία Επιταπύριο ανατάει επί Τουρκοκρατίας ως μίμηση πιθανότατα του Επιταπυρίου (Yedi Kule), με τους ισάριθμους, πράγματι, πύργους, αντίστοιχο οχυρωματικό έργο του 15ου αι στην Κωνσταντινούπολη.

Το μνημείο επιβαρυσμένο αρκετά από τις σχεδόν πρόσφατες μνήμες των φυλακών, τις οποίες η νέα χρήση του όχι μόνο δεν απέλειψε αλλά φέρνιωσε να διαφυλάξει και να προβάλει στην έκθεση που λειτουργεί στο ισόγειο ενός από τα νεώτερα κτίρια του συγκροτήματος, είναι ανοικτό στο κοινό της πόλης και επισκέψιμο καθημερινά, ενώ ενίοτε χώροι του ανοικτού και κλειστού διατίθενται για πολιτιστικές εκδηλώσεις υπό την αιγίδα της 9ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Το μνημείο επιβαρυσμένο αρκετά από τις σχεδόν πρόσφατες μνήμες των φυλακών, τις οποίες η νέα χρήση του όχι μόνο δεν απέλειψε αλλά φέρνιωσε να διαφυλάξει και να προβάλει στην έκθεση που λειτουργεί στο ισόγειο ενός από τα νεώτερα κτίρια του συγκροτήματος, είναι ανοικτό στο κοινό της πόλης και επισκέψιμο καθημερινά, ενώ ενίοτε χώροι του ανοικτού και κλειστού διατίθενται για πολιτιστικές εκδηλώσεις υπό την αιγίδα της 9ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Notiws of the fort of the basilicaly prostrated in the ton 9ο – 10ου αι. ναϊόθρο στον τύπο της τρίκλιτης βασιλικής, αφιερωμένο στον άγιο Ευθύμιο.

3
Όσιος Δαβίδ (Μονή Λατόμου) Church of Hosios David (Latomou Monastery)

Στην Άνω πόλη στο αδιέξοδο της οδού Αγίας Σοφίας βρίσκεται ο μικρός ναός, άλλοτε καθολικό της μονής του Χριστού Σωτήρα του Λατόμου ή των Λατόμων, προσωμμία που φιλοείται στην ύπαρξη λατομείων πέτρας στην περιοχή. Ο ναός κτίστηκε στα τέλη του 5ο αι. στον τύπο του εγγεγραμμένου σε τετράγωνο σταυρού με κόγχη στα ανατολικά. Σήμερα σώζεται το ανατολικό ήμισυ της αρχικής κάτοψης. Είναι ιδιαίτερα γνωστό για την ψηφιδωτή παράσταση με το όραμα του Προφήτη Ιεζεκιήλ στην κόγχη, ένα από τα σημαντικότερα ψηφιδωτά έργα της παλαιοχριστιανικής περιόδου.

The small church is located in the Ano Poli, at the cul de sac of Aghias Sofias Street. It was once the catholicon of the monastery of Christou Sotira tou Latomou or ton Latomou, a name due to the existence of stone quarries in the area. The church was built in the late 5th century in the cross – in – square type with an apse on the east side. Today, the eastern half of the original facade has survived. The church is primarily known for its mosaic of the vision of Prophet Ezekiel in its apse, one of the most important mosaics of the Early Christian era.

4
Βασιλική Αγίου Δημητρίου – Κρύπτη Basilica of Aghios Dimitrios – Crypt

Επί της ομώνυμης οδού, βορείως της αρχαίας Αγοράς και του βυζαντινού Μεγαλόφωρου, πάνω στα ερείπια συγκροτήματος ρωμαϊκού λουτρού, όπου φυλακίστηκε και μαρτύρησε το 303 ο εξομωμάτος του ρωμαϊκού στρατού Δημήτριος κτίστηκε αρχικά μικρός εκκλησιαστικός ναός – ο οποίος καταστράφηκε σεξόν ολοοκωρηάς στην πυρκαγιά του 1917 – είναι αποτέλεσμα εκτεταμένων εργασιών ανατίθλησης που άρχισαν το 1918 και ολοκληρώθηκαν το 1948.

Στη Βά γωνία υπάρχει σήμερα ο τάφος του αγίου, σε θέση που πιστεύεται ότι υπήρχε ήδη από τα παλαιοχριστιανικά

Ο ναός κατάρφραος στο εσωτερικό του, τοιχογραφήθηκε το 1303 με δαπάνες του πρώτου στρατάρχη Μιχαήλ Γλαβή Ταρανανειώτη και της συζύγου του Μαρίας. Ο ζωγραφικός διάκοσμος, έργο προικισμένου καλλιτέχνη, απονέει στην υψηλή αισθητική και τη δυναμική της παλαιολογίας αναγέννησης.

South of the sanctuary of the Basilica, a chapel in the three – aisled basilica type, dedicated to Aghios Efthymios, was annexed in the 9th – 10th century. The interior of the church was decorated with murals in 1303 at the expense of *Protostrator* Michael Glavas Tarchaniotis and his wife, Maria. The mural, the work of a talented artist, is an example of the high aesthetics and dynamism of the Palaeologan Renaissance.

5 Βασιλική Παναγίας

Αχειροποιήτο Basilica of Panagia Acheiropoietuou

Στο κέντρο της πόλης επί της οδού Αγίας Σοφίας, βρίσκεται ο Μεγάλος Ναός της Θεοτόκου. Κτίστηκε τον 5ο αι στον τύπο της τρικήλιτης Ξυλόστεγης βασιλικής με νάρθηκα και υπερώα, πάνω στα ερείπια συγκροτήματος ρωμαϊκών λουτρών. Μικρό κογκωτό κτίσμα, σε επαφή με τη νότια πλευρά εξυηηρετούσε λατρευτικές ανάγκες του ναού, ενώ μικρό παρεκκλήσι αφιερωμένο στην Αγία Ειρήνη προσκολλήθηκε στην ανατολική πλευρά κατά τη βυζαντινή περίοδο. Στο εσωτερικό του ναού ξεχωρίζουν τα αρχιτεκτονικά γλυπτά στις κιονοστοιχίες που διαχωρίζουν τα τρία κλίτη ενώ εξαιρετικής τέχνης είναι τα ψηφιδωτά που σώζονται στα εσωράκια των τόξων των κιονοστοιχιών, των υπερώων και του τριβήλου στο νάρθηκα.

The Great Church of the Virgin Mary is situated in the centre of the city on Aghias Sofias Street. It was built in the 5th century as a three – aisled wooden – roofed basilica with a narthex and gallery, over the ruins of a Roman bath complex. A small alcoved building connected to its south side served the worshipping needs of the church, while a small chapel dedicated to Aghia Irene was attached to the eastern side during the Byzantine period. The Basilica interior stands out for its architectural sculptures on the colonnades separating the three aisles, while excellent mosaics are also preserved on the intrados of the arches of the colonnade, the galleries and the *trivelon* (arcade) in the narthex.

6 Ναός Αγίας Σοφίας Church of Aghia Sophia

Ο ναός αφιερωμένος στο Χριστό, τον αληθί Λόγο και τη Σοφία του Θεού κτίστηκε στα τέλη του 7ου αι. –αρχές του 8ου αι. στη θέση μεγάλης παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 5ου αι. Αποτελεί τυπικό δείγμα μεταβατικού σταυροειδούς ναού με τρούλο και περίστωο, κατά μίμηση της Αγία Σοφίας Κωνσταντινούπολης. Ο ψηφιδωτός διάκοσμος στο εσωτερικό του ναού, έργο τριών φάσεων, μαρτυρεί το υψηλό πνευματικό και καλλιτεχνικό επίπεδο της πόλης σε διάφορες εποχές. Η διακόσμηση του ιερού συνιστά ένα από τα πιο σημαντικά και ακριβώς χρονολογημένα. σύνολα ζωγραφικής της Εικονομαχικής περιόδου (780 – 788). Στον τρούλο η Ανάληψη είναι κορυφαίο δείγμα της λεγόμενης Αναγέννησης των Μακεδόνων Αυτοκρατορών στα τέλη του 9ου αι., ενώ στην κόγχη η ένδρση Παναγία Βρεφοκρατούσα, έργο του 11ου – 12ου αι. κάλυψε τον μεγάλο σταυρό της εικονομαχικής περιόδου.

7 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

8 Βυζαντινό Λουτρό Byzantine bath

Στης παρυφές της Άνω πόλης, επί της οδού Θεοτοκοπούλου βρίσκεται το μοναδικό δημόσιο βυζαντινό λουτρό που σώζεται σήμερα στη Θεσσαλονίκη. Πρόκειται για κτίσμα ορθογωνικής κάτοψης, μικρών διαστάσεων, που χρονολογείται πιθανότατα στον 13ο αι. και διατηρεί όλοους τους αναγκαίους για ένα λουτρό χώρους: προθάλαμο, χλιαρό και θερμό χώρο και δεξεμενί.

9 Ναός Αγίου Παντελεήμονα Church of Aghios Panteleimon

Στη συμβολή των οδών Αρριανού και Ιασωνίδου, σε μικρή απόσταση από την αψίδα του Γαλερίου και τη Ροτόντα, βρίσκεται ο βυζαντινός ναός του Αγίου Παντελεήμονα. Ο ναός, η επωνυμία του οποίου είναι πολύ νεώτερη, ταυτίζεται με το καθολικό της μονής της Θεοτόκου Περιβλέτου, γνωστή και ως μονή του κυρ Ισαάκ, από τον ιδρυτή της μπροπολήτ Ιάκωβο (1295 – 1314). Ανήκει στον τύπο του σύνθετου σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο και περίστωο, το οποίο καταλήγει στα ανατολικά σε δύο παρεκκλήσια. Από τον αρχικό τοιχογραφικό διάκοσμο διατηρούνται ελάχιστα δείγματα στην πρόθεση και το διακονικό.

10 Ναός Αγίων Αποστόλων Church of Aghioi Apostoloi

Στην αρχή της οδού Ολύμπου και πολύ κοντά στα δυτικά τείχη βρίσκεται ο ναός των Αγίων Αποστόλων, καθολικό άλλοτε μονής αφιερωμένης στην Παναγία, με κτίτορα τον Πατριάρχη Νίρωνα (1310 – 1314) και το μαθητή του ηγούμενο Παύλο. Ανήκει στον τύπο του σύνθετου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με περίστωο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάρθρωση των εξωτερικών όψεων του μνημείου με κορύφωση τα κεραμοπλαστικά που κοσμούν την ανατολική πλευρά. Στο εσωτερικό σώζει εξαιρετικό ψηφιδωτό διάκοσμο, χαρακτηριστικό της τελευταίας περιόδου της παλαιολογίας τέχνης.

11 Ναός Αγίου Νικολάου Ορφανού Church of Aghios Nikolaos Orphanos

Στην Άνω πόλη, μεταξύ των οδών Ηροδότου και Αποστόλου Παύλου και πολύ κοντά στα ανατολικά τείχη εντός περικλειστής αυλής βρίσκεται ο ναός του Αγίου Νικολάου του Ορφανού ή των Ορφανών, καθολικό και αυτός βυζαντινής μονής. Ανήκει στον τύπο του μονόχωρου ναού με περίστωο που απολήγει στα ανατολικά σε δύο παρεκκλήσια. Ο αριστοτεχνικός τοιχογραφικός του διάκοσμος είναι ένα από τα πληρέστερα διατηρούμενα ζωγραφικά σύνολα στη Θεσσαλονίκη και αντιπροσωπευτικό δείγμα της παλαιολογίας τέχνης. Από το μοναστηριακό συγκρότημα πλην του καθολικού σώζονται ερείπια του πυλώνα της μονής επί της οδού Ηροδότου.

12 Ναός Αγίας Αικατερίνης Church of Aghia Ekaterini

Πάνω από την οδό Ολυμπίδως, στις παρυφές της Άνω πόλης, στη συμβολή των οδών Τσαμαδού και Οιδίποδα και κοντά στα Βα Τείχη βρίσκεται ο ναός της Αγίας Αικατερίνης, καθολικό άλλοτε βυζαντινής μονής. Χρονολογείται στα τέλη του 13ου – αρχές 14ου αι. Ανήκει στον τύπο του σύνθετου τετρακίονου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με περίστωο και παρεκκλήσια στα ανατολικά. Οι κομψές του αναλογίες και η διάρθρωση των όψεων με βαθμιδωτά αψιδώματα και τόξα, πλίνθινους ημικύκλους και κεραμοπλαστικά κοσμήματα καθιστούν το μνημείο εξαιρετικό δείγμα της παλαιολογίας αρχιτεκτονικής. Ο τοιχογραφικός του διάκοσμος αν και διατηρείται πολύ αποσπασματικά, ακολουθεί τη ζωγραφική παράδοση των αρχών της παλαιολογίας αναγέννησης.

Above Olympiados Street, on the outskirts of the Ano Poli, at the junction of Tsamadou and Oedipoda Street, close the NW walls, lies the Church of Aghia Ekaterini, which once served as the catholicon of a Byzantine monastery. It dates back to the late 13th – early 14th century. It is built in the complex tetrastyle cross – in – square type with five domes and an ambulatory terminating in two chapels at the east end. Its elegant proportions and the structure of its facades, with recessed niches and arches, ceramic half – columns and ceramoplastic decoration, make this monument an excellent oxample of Palaeologan architecture. Its mural decoration, although surviving in fragments, follows the painting tradition of the early Palaeologan Renaissance.

13 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

14 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

15 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

The Church dedicated to the Virgin Mary is located south of the ancient agora, at the SE corner of the Byzantine *Megalophoros*, in the coppermith district from where its name is derived. It is a precisely dated monument with an inscription on the marble lintel of the west-

ern entrance: It was built in 1028 as a sepulchral chapel, by Christophoros, *Protospatharios* and *Katepano* (Governor) of Lagouvardia, his wife Maria and his children Nikiphoros, Anna and Katakali. The tomb of the founder is located in an arcosolium within the northern wall of the church. It is built in the domed cross – in – square architectural type. The elegant proportions of the monument and its brick walls consisting of blind arches, blind niches and half – columns are indicative of a Constantinopolitan influence. A second written inscription confirms the concurrence of its murals and its founding.

16 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

17 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

The only public Byzantine bath currently preserved in Thessaloniki is located on the outskirts of the Ano Poli, on Theotokopoulou Street. This is a small building of rectangular design, possibly dating back to the 13th century, and retains all the areas necessary for a bath: an antechamber, a tepid area, a warm area and a founding.

18 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

19 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

20 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

21 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

22 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

23 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

24 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

25 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

26 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

27 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

Νοτιώς της αρχαίας αγοράς, στη Νεαία του βυζαντινού *Μεγαλοφάρου*, στη γειτονία των χαλκαματάδων, από όπου και έλκει την ονομασία του, βρίσκεται ο ναός της Παναγίας. Είναι ακριβώς χρονολογημένο μνημείο με επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου: κτίστηκε το 1028 από τον Χριστόφορο Πρωτοπασχάριο και κατεπάνω Λογυβαρδίας, τη σύζυγό του Μαρία και τα παιδιά του Νικηφόρο, Άννα και Κατακαλή, ως ταφικό παρεκκλήσι. Ο τάφος του κτήτορα βρίσκεται σε αρκοσόλιο που ανοίγεται στο πάχος του βόρειου τοίχου του ναού. Ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο ναού. Οι ραβδίνες αναλογίες του μνημείου και η ολόκληρη τοικοδομία του, την οποία διαγράφουν τυχρά αμφιδώματα, κόγχες και ημικύκλιες παραπέμους σε κωνσταντινοπολιτική επίδραση. Δεύτερη γραπτή επιγραφή επιβεβαιώνει την τοιχογράφησή του συγχρόνως με την ίδρυσή του.

28 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

29 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

30 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

31 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

32 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

33 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

34 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

35 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

36 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

37 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

38 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

39 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

40 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

41 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

42 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

43 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

44 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

45 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

46 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

47 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

48 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

49 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

50 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

51 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

52 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

53 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

54 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

55 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

56 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

57 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

58 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

59 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

60 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

61 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

62 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

63 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

64 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

65 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

66 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

67 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

68 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

69 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

70 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

71 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

72 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

73 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

74 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

75 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

76 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

77 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

78 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

79 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

80 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

81 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

82 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

83 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

84 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

85 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

86 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

87 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

88 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

89 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

90 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

91 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

92 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

93 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

94 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

95 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

96 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

97 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

98 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

99 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

100 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

101 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

102 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

103 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

104 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

105 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon

106 Ναός Παναγίας Χαλκέων Church of Panayia Chalkeon